

Een Hazelhoff op Schokland

In september 2015 was ik voor het eerst van mijn leven op het voormalige Zuiderzee-eiland Schokland. Tegenwoordig een verhoging in het vlakke landschap van de Noordoostpolder die door de omringende bebossing nauwelijks opvalt. Maar wel een plek met een bijzondere geschiedenis. Het eiland is dan ook niet voor niets op de Werelderfgoedlijst van UNESCO geplaatst.

Op de terugreis bedacht ik mij dat er ook een familielid op Schokland heeft gewoond. Thuisgekomen heb ik snel de Nieuwe Kroniek er op na geslagen en jawel ik vond een Hazelhoff-dochter die in de negentiende eeuw met een Schokker visser trouwde en naar het eiland verhuisde. Opnieuw een stukje verwevenheid tussen vaderlandse- en familiegeschiedenis. Voor mij maakt dat het familieonderzoek zo boeiend.

Schokland in 1930

Geertruid Hazelhof(f) (tak Nanno Doedens VII-2A) werd op 18 maart 1797 gedoopt in Bellingwolde als dochter van Pieter Hindricks (Hazelhof) en Teilke Geerts. Op 20 september 1816 trouwde zij als Geertruit Pieters Hazelhoff op Schokland als 19 jarige dienstmaagd met de 30 jarige Schokker visser Jan Willems Gertsen/Gerssen.

De Nederduits-Gereformeerde kerk van Ens op de terp Middelbuurt, gebouwd in 1834.

Waar Jan zijn bruid heeft opgevist is was mij op het eerste gezicht een raadsel. Hij vond haar vast niet in de Westerwoldse A, want Schokkers gooiden hun netten uit in de Zuiderzee en soms in de Noordzee. Waarschijnlijker leek mij dat Geertruid de wijde wereld was is ingetrokken om als dienstmeisje in betrekking te gaan bij een gegoede familie. Een hernieuwd bezoek aan het Museum Schokland, waar ik een aantal exemplaren het lijfblad van de Schokkervereniging, van *Het Schokker Erf*, mocht inzien. En in een van die bladen vond ik onderstaand, gedeeltelijk weergegeven, artikel dat voor mij het raadsel, althans gedeeltelijk, oploste:

Tussen de morgen en de middagdienst

Het moet niet al te lang voor de 20ste september 1816, de trouwdatum van Jan Willems Gertsen en Geertruida Pieters Hazelhof, geweest zijn. Een zondag op Ens, Schokland. In de kerk tijdens de morgendienst ontwaren de jongemannen die, zoals toen de gewoonte was op de galerij een prachtig uitzicht hadden op het beneden hen gezeten vrouwvolk, een nog niet eerder gezien gezichtje. In de bank van de domineesfamilie zit naast de vrouw van de predikant een vreemd meisje. Een logeetje misschien? De aandacht van de jongelieden heeft zij zeker getrokken, want tussen de morgen- en middagdienst komt het na allerlei speculaties tot een soort weddenschap. Wie durft er, straks in de middagdienst, vooraan beneden in de kerk bij de domineesfamilie aan te schuiven en naast dat vreemde meisje te gaan zitten?

'Wedden dat ik dat durf?' moet er een gezegd hebben. Wel die ene die durfde - en waarschijnlijk ook er graag wou – was Jan Willems Gertsen en zijn daad heeft verstrekkende

gevolgen gehad; nogal wat nauwelijks onderdrukte consternatie in de middagdienst, heimelijk geproest, veel geklets achteraf en tenslotte een hele stamreeks.

Bovenstaand uit overlevering bewaard gebleven verhaal werd opgetekend uit de mond van een nazaat van Jan en Geertruid in *Het Schokker Erf* nr. 15 uit 1990.

Geertruid Hazelhof was waarschijnlijk kort voor bovenvermelde gebeurtenis dienstbode bij de domineesfamilie op Schokland geworden. Zeven maanden na hun huwelijk, op 24 april 1817, werd op Schokland hun zoon Willem geboren. Op haar huwelijksdag was Geertruid dus al zwanger, geheel volgens de Schokkerse traditie, want men ging pas trouwen wanneer een meisje in verwachting was. Dat Jan Willems Gertsen pas op 30 jarige leeftijd trouwde en ook nog met een meisje dat niet van het eiland kwam was wel een bijzonderheid. Er werd over het algemeen vroeg getrouwd en inteelt kwam veel voor op Schokland.

Het jonge paar zou het op Schokland, door een bezoeker een klomp van derrie en veen genoemd, niet gemakkelijk krijgen. De omstandigheden op het eiland waren verre van ideaal. In de voorgaande eeuwen had de Zuiderzee het eiland, een enkele meters boven het water uitstekende langgerekte keileembult, herhaaldelijk overstromd en aangevreten. Schokland was nog geen 5 kilometer lang en op het breedste punt slechts 500 meter breed. De ongeveer 700 bewoners leefden op een drietal terpen, Emmeloord, Middelbuurt en de Zuidert. Het land er om heen was drassig. Landbouw was al lang niet mogelijk en veeteelt nauwelijks zodat de visvangst vrijwel de enige bron van inkomsten was. Het jonge paar woonde op de Zuidert, ook wel de Zuiderbuurt genoemd. Een met plaggen en afval opgeworpen terp waarop zo'n 80 mensen woonden in 16 huisjes van hout met rieten daken. Middelbuurt en de Zuidert waren protestants, het in het noorden gelegen Emmeloord katholiek.

De verraderlijke Zuiderzee vormde een constante bedreiging voor de Schokkers. Houten paalwerken moesten het eiland beschermen, maar die werden vaak door de storm meegesleurd of rotten weg als gevolg van aantasting door de paalworm. Enkele jaren voor de komst van Geertruid was er een dijk van basaltblokken aangelegd, maar ook die kon de zee niet bedwingen. Want al in februari 1825 overspoelde een enorme stormvloed het eiland en vernielde de paalwerken en de nieuwe dijk. Het water stroomde de huizen binnen, soms meer dan een meter hoog. Mensen vluchtten in paniek naar hun zolders, maar verschillende huizen stortten in. Dertien mensen, waar onder acht kinderen verdronken. Jan en Geertruid en hun inmiddels drie kinderen (hun dochter Thieleke werd geboren 1 maart 1819 en Aaltjen op 30 januari 1823) overleefden de ramp maar zullen ongetwijfeld veel schade hebben geleden, aan hun huis en hun vissersboot.

Na de verwoestende storm volgde het herstel, maar het leven op het zwaar gehavende eiland werd steeds moeilijker. Het drinkwater in de waterputten werd alsmaar brakker. De eilanders werden afhankelijk van regenwater opgevangen in tonnen en aangelegde waterkelders. Ook was het eiland bijna onbegaanbaar geworden. De terpdorpjes waren met elkaar verbonden door honderden meters lange loopplanken, slechts 40 centimeter en

nagenoeg zonder railing.

De armoede nam toe doordat de haringvangst in de Zuiderzee achteruit ging en de vissers niet genoeg geld verdienden om hun boten te onderhouden waardoor het vissen steeds gevaarlijker werd. De Schokkers werden meer en meer afhankelijk van bijdragen van het Rijk en Provincie Overijssel. En de protestanten vooral van zogenaamde liefdegiften, inzamelingen die door geloofsgenoten op het vasteland voor hen werden gehouden.

Ondanks rampspoed en armoede bereikten alle vier kinderen van het echtpaar (in 1835 werd hun jongste kind Johanna Christina geboren) de huwbare leeftijd. Wel werd Aaltjen in 1832 ziek toen een cholera-epidemie Schokland teisterde, maar zij overleefde het. Jan en Geertruid waren lidmaat van de Nederduits-Gereformeerde kerk van Ens. Jan Willems Gerssen was in 1838 ouderling. In hetzelfde jaar werden hun zoon Willem en dochter Thieleke als lidmaat aangenomen. Dochter Aaltjen deed belijdenis in 1844. Jan Willems Gerssen werd in 1846 benoemd in de gemeenteraad van Schokland.

Aaltjen Gerssen (1823-1910)

In 1854 was de situatie op de Zuiderbuurt in de ogen van de overheid onhoudbaar geworden en besloten werd om de terp te ontruimen. De bewoners konden kiezen tussen een schadeloosstelling of verplaatsing van hun huis. Velen kozen voor een schadeloosstelling maar besteedden het geld aan andere zaken dan de bouw van een nieuw huis. Zij trokken in bij familie of kropen in leegstaande schuren in Middelbuurt. Niemand verhuisde naar het vasteland.

Jan en Geertruid behoorden bij de eersten die gingen verhuizen. In een brief van de burgemeester van Schokland aan de Commissaris des Konings schrijft deze: *Jan Gerssen , woonachtig op nr. 11, heeft op Ens een goede woning gekocht, maar was uitgewoond, welke hij heeft hersteld, en alwaar hij thans al in woonachtig is.*

Vijf jaar later gaven de Schokkers de strijd tegen het water op. De overheid besloot in dat

alle bewoners in 1859 het eiland moesten verlaten. Niet alleen vanwege het gevaar voor overstromingen, maar ook vanwege de schrijnende armoede. Het in stand houden van een bewoonbaar eiland werd te kostbaar. Zo'n 635 bewoners vertrokken naar het vasteland. De meesten naar Kampen. Anderen naar Vollenhove, naar Noord-Hollandse kustplaatsen of het nabijgelegen eiland Urk. Niemand zat echter te springen om deze Schokkers op te vangen. Ze hadden een slechte naam. De *Kamper Courant* schreef op 24 oktober 1858: 'De Schokkers zijn niet kwaad, maar hebben - natuurlijk met enige uitzonderingen - het driedelige gebrek van;

1e: de neiging om onbezorgd voor te leven,

2e: zoolang ze wat hebben het te verteren, en

3e: dat zij niet weten te sparen voor den kwaden dag.

Het werd hun verweten dat ze lui waren geworden van de liefdadigheidsgiften en de bijstand van de overheid en men was bang dat ze een groot beslag zouden leggen op de armenkassen. In Kampen ontstond later een aparte wijk, de Schokkerbuurt. De Schokkers waren de asielzoekers van de 19de eeuw.

Jan Willems Gerssen zou het niet meer hoeven meemaken, hij overleed in 1858, 72 jaar oud.

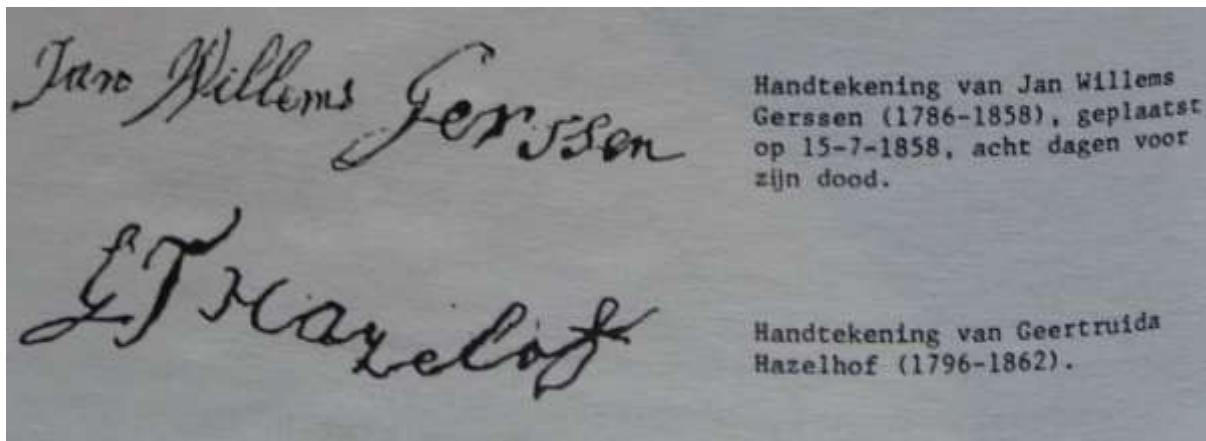
Drie van de vier kinderen waren inmiddels met een Schokker getrouwd, de twee dochters met een visserman. In het lidmatenboek van de Nederduits-Gereformeerde kerk van Ens op het eiland Schokland staat dat Geertruida Hazelhof op 3 mei 1859 naar Urk is vertrokken. Tegelijk met haar zoon Willem en zijn echtgenote. Ze gingen daar wonen in de Achterbuurt.

De dochters Aaltjen en Thieleke en hun echtgenoten vertrokken op 6 juni 1859 naar IJsselmuiden. Dochter Johanna Christina vertrok op 11 mei 1859 naar Kampen, waar ze ging werken als dienstbode en later trouwde met de Schokker visser Peter Bakker.

Johanna Christina Gerssen (1835-1921)

Lang heeft Geertruid Hazelhoff niet meer op Urk gewoond. Ze overleed er op 26 januari 1862, 64 jaar oud.

Roelof Hazelhoff (XII-25)